

ЕТНИЧЕСКА ИДЕНТИЧНОСТ И АКУЛТУРАЦИОННИ ОРИЕНТАЦИИ ПРИ БЪЛГАРСКИ ЮНОШИ ОТ ТУРСКИ ЕТНИЧЕСКИ ПРОИЗХОД

Е. Таир¹, Р. Димитрова²

¹ *Институт за изследване на населението и човека – БАН*
ergyul_tair@yahoo.com

² *Департамент по Кроскултурна психология,*
Университет на Тилбург, Холандия
R.Dimitrova@uvt.nl; rdimitrova@tiscali.it

Резюме. Настоящата статия проследява етническата идентичност и акултурационните ориентации при 360 младежи от турски етнически произход в България, измерени чрез самооценъчни въпросници. Получените резултати илюстрират по-голямата значимост на турската етническа идентичност в сравнение с българската. Въз основа на проверените модели може да се приеме наличието на значимо съответствие между етническата идентичност и акултурационните ориентации към турската култура. В потвърждение на очакванията ни турската етническа идентичност е позитивно свързана с тенденцията да се следват наследствените културните традиции, докато българската идентичност има асоциации с приемането на националната култура. Представените данни подчертават централното място на турския домейн в идентичността и акултурацията на българските юноши с турски етнически произход.

Ключови думи: етническа идентичност, акултурация, акултурационни ориентации, юноши, турско малцинство

ВЪВЕДЕНИЕ

Редица изследвания в областта на кроскултурната психология са насочени към извеждане на съществена роля на културата върху развитието и поведението на личността (Berry, 1997). Понятието акултурацията се въвежда, за да се илюстрират културните промени в резултат на срещите ни с представители на различни групи, докато *психологическата акултурация* и *адаптацията* отразяват промените и последиците, които настъпват в резултат на индивидуално преживяната акултурация.

АКУЛТУРАЦИЯ И АКУЛТУРАЦИОННИ ОРИЕНТАЦИИ

Класическата дефиниция приема, че „акултурацията обхваща феномен, отразяващ процеса на промяна в оригиналните модели на поведение на групи или индивиди в резултат на продължителен контакт от първо лице по между им“ (Redfield, Linton, & Herskovits, 1936:149, цит. по Berry, 1997). Макар акултурацията да е неутрален термин, защото промени в поведението могат да са налице както при групата, която е в нова култура, така и при тази от приема-

щата страна, все пак акултурацията води до промени в по-голяма степен при едната група (предимно в групата, която подлежи на акултурация) (Berry, 1990).

Акултурацията може да се определи и като поредица от процеси, при които индивидите и групите си взаимодействат, за да се определят като културно различни (Clanet, 1990:70, цит. по Berry, 1997). Това определение доближава акултурацията до термина *интеркултурация*, поради практическите затруднения двете понятия да се разграничат едно от друго. Може би едно от възможните разграничения е интересът към формирането на нови култури, който в по-голяма степен е характерен за интеркултурацията, отколкото за акултурацията.

В културно плуралистичните общества отделните групи и техните членове, без значение дали са част от мнозинството или малцинствата, трябва да решат важния въпрос как да протече процесът на акултурация. Два са основните въпроса, с които обикновено групите се „сблъскват“ в процеса на взаимодействие по между си. Първият, *поддържане на културата* или в каква степен културната идентичност и нейните характеристики са важни и трябва да се поддържат. Вторият – *контакт и участие*, т.е. в каква степен членовете на групите трябва да се включат в живота на останалите групи в по-широкото общество или пък да останат в рамките на собствена си група (Berry, 1997). Тези въпроси са особено важни за членовете на недоминантните или малцинствените групи, защото обикновено се приема, че хората, които не са мнозинство в дадено общество (като напр. имигранти, малцинства) ще се променят като се откажат от културата, от която произхождат и ще станат част от обществото, в което пребивават по пътя на асимилацията (Gordon, 1964). Разбира се, възможни са и други резултати, като напр. маргинализация или културен плурализъм. В същото време, съвременните наблюдения и изследвания представят, че са налице различия в начините, по които хората се променят в резултат на контакта с други култури. При това се оказва, че асимилаци-

ята като начин да се включиш в новото общество, не само че не е неизбежния, дори не е най-често срещания резултат.

Изследователите предлагат въвеждане на теоретична рамка с двуменсионална структура, с чиято помощ да се изследват различните начини за акултурация или т.нар. акултурационни нагласи, или ориентации (Berry, 1970, 1974, 1980; цит. по Berry & Sabatier, 2011). Първата дименсия, в модела се отнася до степента, в която индивидът поддържа (или променя) своята наследствена култура и идентичност, а втората – до степента, в която желае да има контакт с другите и да участва в по-широкото общество. Когато индивидите извяват желание да не следват своята наследствена култура и предпочитат да участват в по-широкото общество се приема, че е налице акултурационната ориентация *асимиляция*. Обратно, когато е налице желание за следване само на наследствената култура и отказ да се участва в по-широкото общество се дефинира ориентацията *изоляция* (сегрегация). В случаите, когато има желание за следване както на наследствената култура, така и за участие в по-широкото общество се определя ориентацията *интеграция*. И последно, когато има слабо желание да се следва наследствената култура и да се контактува с по-широкото общество, налице е ориентацията *маргинализация*. Предложената теоретична рамка е доказана в редица емпирични изследвания (напр. Flannery Reise, & Yu, 2001; Oetting & Beauvais, 1990; Ryder, Alden, & Paulhus, 2000; Zak, 1976; цит. по Berry & Sabatier, 2011).

ЕТНИЧЕСКА ИДЕНТИЧНОСТ И АКУЛТУРАЦИОННИ ОРИЕНТАЦИИ

Етническата идентичност е важен фактор за акултурацията на юношите от културно различните общности (Phinney, 2003; Schwartz, Montgomery, & Briones, 2006). Значителна част от изследванията през последните години са посветени на етническата идентичност и акултурацията като динамичен процес, в който се вплитат